

YHTEISKUNTIA KOSKEVISSA RAKENTEELLISISSA UUDISTUKSISSA TARVITAAN TUTKIMUSTIETOA

Tutkimustiedon hyödyntäminen

Suuria yhteiskunnallisia, paikallisuutta, ihmistä ja heidän toimintatapoja ja käyttäytymistä koskevia uudistuksia tulisi lähestyä tutkimustieto edellä. Poliitikalle ja poliittiselle eliitille tämä toimintalinja on ja on ollut vaikea hyväksyä. Sen sijaan poliittisen eliitin tukemina ministriöt ja niiden virkamiehet ovat saaneet 3-4 hallituskauden ajan vapaat kädet muuttaa ja rakentaa yhteiskuntaa omien poliittis-ideologisten haavekuvien mukaisesti. Kriittinen tutkimustieto on puuttunut tai sitä ollut valitettavan vähän poliittisen eliitin päätöksenteon tukena ja pohjana.

PARAS-hankkeen alkutaipaleelta lähtien julkista hallintoa, sen tilaa, taloutta, kunnallishallintoa, paikallistaloutta sekä kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja palveluita ns. uudistuksessa on tutkittu vähän. Vähemmälle huomiolle on jäänyt myös se, että juuri suomalaisen kunnallishallinnon ja kuntakentän hyvä taloudellinen tila, uskottavuus ja ulkopuolelta tuleva luottamus sen päätöksentekoon ovat ilmeisesti esim. Kuntarahoitukselle merkinneet sitä, että se on saanut markkinoilta halpaa rahaa edelleen kunnille välitettäväksi. Ja tätä ovat sitten kadettineet suurten suomalaisten pankkien pääjohtajat.

Yhteiskunnallisia muutoksia tutkimassa ja selvittämässä meillä Suomessa olisi ollut käytettävissä ainakin Tampereen, Vaasan, Rovaniemen, Kuopion ja Joensuun yliopistot Turun ja Helsingin lisäksi, jos kuntakenttää ja paikallishallintoa olisi haluttu aidosti ja perusteellisesti tutkia. Luulisi, että poliittiselle päätöksentekijälle on aikamoinen riski uudistaa yhteiskuntaa ja julkista hallintoa mobiili- ja käyttäjälähtöisen yhteiskunnan vaatimuksia vastaavaksi, ellei pohjana ole tieteellistä tutkimusta.

Erityisesti julkisten poliittis-hallinnollisten ja oikeudellisten toimintatapojen ja -kulttuurien opetukseen sekä tutkimukseen perehtyneiden yliopistojen tutkimustiedon hyödyntäminen olisi ollut ja on tarpeellista edelleen. Nyt julkisen hallinnon uudistuksia on suunniteltu ja yritetty tehdä rakenne ja järjestelmä edellä. Kansalaisten palvelujen, toimintatapojen ja -kulttuurin sekä mallien huomioimen ja kehittäminen on jäänyt hallintorakenteiden alle.

Odotuksia ARTTU2 -tutkimusohjelmalle

Suomen Kuntaliiton vetämä ARTTU2 –tutkimusohjelma on ollut positiivinen poikkeus tutkimusohjelmana niin toimintatavoiltaan kuin ilmapiiriltään. Otaksun, että useat mukana olevat kunnat ovat saaneet vastineeksi sitä, mitä ovat tai olivat hakeneet. Osaksi siihen on ehkäpä vaikuttanut se, että Kuntaliitto on uudistuneessa ”ajattelussaan” kyennyt uusiutumaan ja hyväksymään sen, että kaksiportainen hallintomalli: valtion ja 70-80 suurkaupungin muodostaminen Suomeen, historiallisesti varsin monilukaiseen, moniarvoiseen ja ”mosaikkimaiseen” kuntakenttään, olisi ollut vaikea ellei mahdoton tehtävä.

Toisaalta nyt hallituksen suunnittelema kolmiportainen hallintomalli 1) valtio, 2) maakunta ja 3) kunnat) sote-uudistuksineen on päätöksentekoa, valtaa, toimintaa ja rahankäyttöä keskitävä malli kuntien näkökulmasta sekä demokratia-, vaikuttamis- ja osallistumisulottuvuudelta.

Olen sitä mieltä, että kun Suomeen halutaan vaaleilla valittuine edustajineen uusi maakunnallinen ja itsenäinen päätöksentekotasoa, tulisi sen olla maakunnissa enemmän kuin ”kumileimasin” ministeriöiden päätöksenteon ja rahavirtojen ohjaajana. Sillä tulisi olla verotusoikeus. Samalla vuosikymmenten aikana kunta- ja läänitasolta ministeriöihin siirtynyttä, siirrettyä ja valunutta valtaa tulisi luovuttaa takaisin maakuntiin alueiden kehittämisen nimissä.

Tässä mielessä tämän hetkiset hallituksen suunnitelmat ovat varsin vaatimattomia. Tarvitaan siis lisää tutkimusta a) kuntien ja maakuntien välisistä palveluja koskevista toiminnallisista ja taloudellisista muutoksista, b) maakuntien ja valtion sekä c) kuntien ja valtion välisistä toiminnallisista ja taloudellisista sekä kansalaisten palveluja muutoksista. Kolmiportaiselle uudelle kansanvaltaiselle, edustukselliselle ja vaaleilla valitulle hallintotasolle ja järjestelmälle tulisi jokaiselle löytyä autonomiaa osoittava sopiva fokus, jotta itse rakenteesta ja järjestelmästä ei muodostuisi jälleen itsetarkoitus, johon kansalaiset eivät kykene vaikuttamaan.

Julkisessa hallinnossa tarvitaan enemmän tutkimusta toimintatavoista ja palveluista. Toivotavasti ARTTU2 -tutkimushanke voi poistaa joitakin em. tutkimusvajeista. Paikallistasolla kunnallishallinnossa huomioimme kuntakentän oman ARTTU2 -tutkimustoiminnan tulokset.

Ahvenanmaan itsehallintopäivänä

Risto Niemelä
kunnanjohtaja
Rautalampi
risto.niemela@rautalampi.fi